

Cuprins

<i>O săptămână aztecă (Radu Pavel Gheo)</i>	5
avertisment	13
<i>(Cântec aztec pentru Zeița Mamă)</i>	15
păsări și arbori	17
festina lente.....	21
peste ocean	24
fiesta	28
<i>nevoia de sărbătoare</i>	32
calendarul aztec	35
<i>zei</i>	42
castelul.....	45
<i>taina lui Moctezuma</i>	49
șarpele cu pene	52
<i>mit și simbol</i>	56
taina	59
<i>dans pe vulcani</i>	62
zeița cu fusta de șerpi	64
<i>victoria artei</i>	69
spre Teotihuacán	70
fascinația arheologiei	72
<i>obsesia apei</i>	77
un labirint lacustru.....	79
<i>nevoia de mit</i>	82
charros.....	83
<i>legendă din Sinaloa</i>	90

umbra Spaniei	91
<i>barocul și cactușii</i>	94
singurătatea vulcanilor.....	96
<i>despre curaj</i>	99
spre sud	101
ploaia de la Veracruz	102
<i>Tlaloc</i>	108
San Juan de Ulúa	110
<i>despre măsură</i>	115
oceanul	116
<i>drumul cel mai bătut</i>	118
amintindu-mi de Rousseau	119
<i>două pietre</i>	122
noapte tropicală	123
<i>cărți de călătorie</i>	126
tierra caliente	129
<i>despre acalmie</i>	133
tezaurul lui Moctezuma	134
<i>dilemă</i>	136
jaguarul.....	138
<i>mit și istorie</i>	140
capul de olmec	142
<i>despre trecut</i>	144
fluturii	145
<i>de ce nu ?</i>	147
fascinația junglei	148
<i>legendă maya</i>	151
jungla	152
<i>despre frică</i>	156
Palenque.....	157
<i>răzbunarea junglei</i>	161
Palenque, singur.....	162
<i>arta și strada</i>	168
ploi tropicale.....	170

<i>despre secetă</i>	172
arbori de Yucatán	173
<i>altă legendă maya</i>	176
fântânile	177
<i>Tatle</i>	179
filosofia „macho“	180
<i>despre orgoliu</i>	183
amiază la Uxmal	184
<i>despre ruine</i>	186
starca de mit	187
<i>despre demitizare</i>	190
orașe.....	191
<i>un regret</i>	194
noaptea, șacalii	195
<i>boala sudului</i>	198
tempo naturale	199
<i>despre știință</i>	207
jocul de pelotă	209
<i>despre tradiție</i>	213
spre Valladolid	214
<i>despre iluzie</i>	218
un maya	219
<i>o plantă „ciudată“</i>	222
Caminante, anticaminante... ..	223
dansul	226
<i>despre scindare</i>	228
ultima noapte în Yucatán	230
<i>despre febră</i>	234
moartea miturilor ?.....	236
<i>despre scepticism</i>	240
plaja pustie	241

calendarul aztec

Pe peretele camerei văd fotografia unui calendar aztec. Încerc să-mi aduc aminte tot ce știu despre vechea civilizație a acestor locuri. O civilizație care n-a cunoscut roata. Care și-a sculptat statuile cu unelte de piatră. Care și-a ridicat piramidele fără să cunoască animalele de tracțiune. Dar care putea calcula eclipsele cu un secol înainte și avea un calendar incredibil de perfecționat. Din lanurile lor de porumb, locuitorii vechiului Mexic au stabilit durata anului astronomic cu o precizie pe care abia calculatoarele moderne au atins-o și au întrecut-o*.

Astronomia ne-a ajutat să parcelăm timpul, să transformăm neantul în secole, în ani, în zile, în clipe. Astfel, limitat, împărțit, clasificat, timpul putea fi înțeles mai ușor. El devenea istorie și viață omenească.

---

* Comparațiile, citate frecvent, sunt aproape neversimile. 365,242129 zile anul din calendarul maya, față de 365,242198 anul din calendarul astronomic actual, în vreme ce calendarul iulian indica 365,250000 zile, iar cel georgian 365,242500.

În această cucerire era, însă, și o capcană. Împărțind timpul, omul a descoperit că el curge ireparabil. A observat că „azi“ devine „ieri“ și că umbra copacilor se alungește spre asfințit. În clipa aceea a devenit melancolic și a descoperit regretul. Dar era prea târziu.

De-afară se mai aud erupțiile fiestei. Acum ele mă trimit cu gândul la altceva. Îmi imaginez mulțimile de pelerini care se îndreptau spre piramide în nopțile negre, despre care vorbesc cronicile, când focurile erau stinse și se aprindeau noile focuri. Așa le cerea tradiția începută cu noaptea în care zeii au ținut sfat la Teotihuacán, hotărând să creeze soarele și luna.

Soarele e înfățișat în centrul calendarului aztec cu limba scoasă, semn că așteaptă să-și potolească marea lui arsură cu sângele celor sacrificați. Puține civilizații au fost atât de interesate de astronomie, dar nici una n-a plătit un preț mai sângeros pentru asta.

Pe vechiul platou al Tenochtitlânului, timpul curgea ciclic. La fiecare 52 de ani, care formau un secol aztec, focurile erau stinse și urmau douăsprezece zile de așteptări anxioase. O imensă procesiune pornea în cea de-a douăsprezecea zi spre piramide unde mulțimea urmărea înfricoșată stelele. Oare secolul care sfârșea avea să fie

ultimul? Dacă la miezul nopții steaua Aldebaran trecea pe firmament, cataclismul era amânat cu 52 de ani. Dacă nu... dacă nu, spunea legenda, soarele nu va mai răsări a doua zi, așa cum se întâmplase de patru ori înainte. Prima oară, când oamenii au fost devorați de jaguari. A doua, când pământul a fost devastat de uragane înspăimântătoare, iar oamenii au fost prefăcuți în maimuțe. A treia, când o ploaie de foc a pustiit totul și oamenii au fost transformați în păsări. A patra, când pământul s-a acoperit de apă și oamenii s-au transformat în pești. Odată cu soarele născut la Teotihuacán, omul a început cea de a cincea istorie a sa; nahui ollin, cum au numit-o aztecii și care, credeau ei, va muri de cutremure.

Cei patru sori precedenți sunt înfățișați și ei în calendarul aztec. Primul soare ar fi durat 676 de ani (13×52), al doilea 364 (7×52), al treilea 312 (6×52), al patrulea din nou 676 (13×52). Aritmetică după care lumea n-ar fi mai veche de două milenii! La miezul nopții, preoții scrutau din vârful piramidei, cu înfrigurare, cerul. Când steaua Aldebaran ajungea la zenit, un prizonier era așezat pe piatra sacrificiilor. Îi era deschis pieptul cu un cuțit de obsidian și smulsă inima. În locul ei era pus un vas de turcoază, conținând o bucată de lemn cu care era aprins noul foc, de la care toți își aprindeau torțele. Focul regenerativ... La ivirea zorilor,

aztecii respirau ușurați. Încă o dată, își imaginau ei, au plătit prin sânge verdictul cerului.

Cel mai simplu e să vorbim despre cruzime, despre „maniaci ai sângelui“, mai ales că există destule argumente pentru asta. Zeilor azteci, bestiali și enigmatici, le plăcea să troneze peste altare de cranii și să asculte țipătul răgușit al vulturilor veniți să devore viscerele celor sacrificați, așezate în vârful piramidei, pe Piatra Inimilor. Preoții jupuiau cu propriile lor mâini pielea victimelor și împrășcau cu sânge cald imaginea zeului. Apoi, se îmbrăcau în pielea însângerată și făceau un dans magic, terminat adesea prin acte de antropofagie rituală. Nici un popor n-a căutat spre cer cu atâta nebunie, s-a zis despre spanioli. Nu e adevărat. În vechiul Mexic această nebunie a fost și mai mare. Se pare că la ceremonii, sângele curgea uneori în valuri. Și că în lupte scopul nu era de a omorî adversarii, ci de a-i lua prizonieri pentru a fi sacrificați. Au existat războaie care s-au făcut numai din nevoia de a găsi victime. Când prizonierii lipseau, războinicii urcau uneori ei înșiși să moară pe butucul rotund de piatră. Soarele nu vroia altă hrană în afară de sânge omenesc, băutura care îi îmbăta pe zei și singura în stare să-i regenereze. Baletul universului se juca într-o baltă de sânge. Numai la inaugurarea marelui templu din Tenochtitlán au fost sacrificați, se pare, 20 000 de prizonieri.

Desigur, a uita că această cruzime care mânjea cu sânge sărbătorile și făcea templele aztecilor să miroasă ca un abator era un preț dureros care trebuia plătit pentru a evita, după credința lor, o catastrofă cosmică, înseamnă a ignora chiar miezul tragediei aztece. Când soarele a răsărit prima oară, el n-avea viață. Apoi oamenii au trebuit să se substituie zeilor. Pentru ca stelele să strălucească la locul lor pe cer și porumbul să crească, gândeau aztecii, trebuia plătit un tribut. Omul n-a creat lumea, dar de el depindea ca ea să dureze sau nu. Ea exista câtă vreme oamenii erau în stare să urce piatra sacrificiilor, căci totul se obținea prin durere, prin suferință. Și numai moartea putea ține dreaptă balanța vieții și a lumii.

Problema sacrificiilor e, într-adevăr, mai complicată decât au văzut-o spaniolii, cutremurându-se de oroare și incendiind în clipa următoare templele aztece. Teribila obligație de a ajuta soarele în misiunea lui izvora din credința că nu numai oamenii depind de zei, ci și zeii depind de oameni, și întregul univers. Obsedați de ordinea stelelor, aztecii erau convinși că numai sacrificiile puteau prelungi o lume permanent amenințată.

În cronicile aztece, semnul pentru „sânge“ e înlocuit adesea cu semnul pentru „piatră prețioasă“ sau cu cel pentru „floare“. A ucide un prizonier pe câmpul de luptă era de neconceput. El trebuia sacrificat pe piramidă, după ritual.

Nu era un inamic ucis cu ură, ni se spune, ci un mesager trimis zeilor să-i regenereze. Războinicul care-l lua în captivitate plângea cu el și-l numea „fiul meu”. Și înainte de a fi sacrificați, prizonierii, ținuți în cuști de lemn, erau îngrijiți, li se vindecau rănile, ca ofranda să fie bine primită. Se povestesc chiar lucruri aproape neverosimile. Cu un an înainte de data sacrificării, dintre prizonieri era ales, se zice, cel mai bine făcut și cel mai nobil. Timp de un an, opt preoți îl învățau arta de a trăi ca un rege. Era venerat ca un zeu și patru dintre cele mai frumoase fete îi erau soții. În ziua sacrificării, condus de un alai sărbătoresc, își lua rămas-bun de la cele patru soții și de la cei opt preoți și, urcând scara templului, spărgea pe fiecare treaptă câte un fluier sacru.

Totuși, cerul mexican e limpede cum numai în munți am întâlnit un asemenea cer. Într-o noapte ca asta, Moctezuma va fi aflat, studiind cerul, că destinul său și al imperiului său era hotărât. Știm astăzi că nu din pricinile la care se gândea el se întâmpla astfel, ci pentru că, fascinată de cer, lumea sa n-a mai văzut limpede pe pământ. Dar înainte de a-i condamna pe azteci, s-ar cuveni să ne întrebăm dacă noi suntem judecătorii potriviți. Cel puțin, aztecii își săvârșeau crimele pe față și nu le negau. Dimpotrivă, le dădeau un înțeles tragic. Preoții lor dansau